

ואחר אמירת פרשת הנשיאים יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתַּאֲיֵר הַיּוֹם בְּחֶסֶדְךָ הַגָּדוֹל עַל גִּשְׁמַתֵּינוּ
קַדִּישֵׁינוּ דְּמִתְחַדְּשֵׁינוּ בְּצִפּוּרִים וּמִצְוֹתֵינוּ בְּשִׁבְחֵינוּ וּמִצְוֹתֵינוּ עַל עַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל.
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תְּכַנִּים וְתַעֲלֵל הַנֶּה צִיפּוּרָא קַדִּישָׁא לְאַתֵּר קַדִּישָׁא דְּאַתְמוֹר עֲלֵיהּ עֵין
לֹא רֵאתָה אֱלֹהִים זֹלָתְךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁבָאֵם אֲנִי עֹבְדְךָ
מִשְׁבֵּט (מְנַשֶּׁה) שְׁקִירָתִי בְּתוֹרָתְךָ פְּרָשָׁה שֶׁל הַנְּשִׂיא הַיּוֹם, אֲזִי יֵאֵירוּ נָא עָלַי כָּל גִּיּוּצֵינוּ
קַדִּישֵׁינוּ וְכָל הָאֻרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכּוֹלֵלוֹת בְּקִדְשָׁתָא זֶה הַשְּׁבֵט, וְאַתְּ מְלַבֵּשׁ בְּקִדְשָׁתָא זֶה
הַשְּׁבֵט לְחֵבֶינוּ וְלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרָתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ אֲנִי וְזֵרְעִי וְזֵרְעֵי
זֵרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

ט ניסן

נשיא בנימין / שבת הגדול (א)

רמ"א - ראבי"ה - ליקוטי מהרי"ח: אמירת הגדה בשבת הגדול.	בני יששכר: שבת הגדול בתענוגי עוה"ז ועוה"ב.
מטה משה - ליקוטי מהרי"ח: אפיית חלה לשבת הגדול מקמח הנטחן לפסח.	סידורו של שבת: הנס נעשה ונגמר מכח השבת שלפניו.
ליקוטי מהרי"ח: המנהג שהרב דורש בשבת הגדול. יוצרות ופיוטים לשבת הגדול. מנהגים בהפטר שבת הגדול. עוד מנהגי שבת הגדול.	אוהב ישראל: מתחילין המוחין דגדלות.
שער המלך: מעלת וסגולת שבת הגדול.	דעת משה: שבת הגדול כולל כל שבתות השנה.
תפארת שלמה: ע"י ההכנה הראויה יהיה ראוי לברכה.	מהר"ל מפראג: אמירת ההגדה לעורר כח ההכנה לחג.
אוהב ישראל: ראש לכל שבתות השנה.	אוהב ישראל: דרשת שבת הגדול מתוק אצל הקב"ה.
באר מים חיים: יצ"מ כבר נגזר בשבת לפניו.	דברי יחזקאל: בשבת הגדול בא תיקון על ה' מוצאות הפה.
אמרי פנחס: מכפר ותיקון על הרהורי ע"ז.	דעת משה: שבת בחדס מכל שבתות השנה.
בית אהרן: שבת קודם היו"ט הוא הכנה ליו"ט.	תפארת שלמה: כל החסדים של פסח יורדים בשבת הקודם.
דברי שמואל: הזמן מסוגל לתשובה ולגאולה.	בני יששכר: שבת הגדול להורות שהשי"ת מנהיג העולם כרצונו.
חידושי הרי"ם: בשבת הגדול מתאספין כל שבתות השנה.	אמרי חיים (ליומא דהילולא): פרשת תורת העולה מרמז על פסח.

ימי הילולא

שצ"ז: הרה"ק יוסף יוזפא בהר"ר זעליקמן זצוק"ל מח"ס יוסף אומץ.
תשל"ב: הרה"ק חיים מאיר בהרה"ק ישראל זצוק"ל ב' אמרי חיים מו"ז'ניץ.

משיניות - מסכת פסחים

ב. מזגו לו כוס ראשון, בית שמאי אומרים: מברך על היום, ואחר כך מברך על היין. ובית הלל אומרים: מברך על היין, ואחר כך מברך על היום.
ג. הביאו לפניו, מטביל בחזרת, עד שמגיע לפרפרת הפת. הביאו לפניו מצה וחזרת וחרסת ושני תבשילין, אף על פי שאין חרסת מצוה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר, מצוה. ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח.

פירוש ר"ע מברטנורא

ב. מברך על היום. בתחלה קדוש היום ואחר כך בורא פרי הגפן, שתחלה קדש היום ואחר כך בא היין, וכשם שקדם לפניו קדם לברכה: מברך על היין. תחלה, והוא הדין למקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקדוש היום, שאם אין לו יין או פת לא יקדש: ג. הביאו לפניו. הירקות. כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין דרך להביא ירקות קדם סעודה: מטביל בחזרת. לאו דוקא חזרת, דטבול ראשון זה הוי בשאר ירקות, אלא אם אין לו שאר ירקות מטביל בחזרת במקום שאר ירקות. ולשון מטביל אוכל, ולפי שכל אכילתו על ידי טבול היתה, קרי לאכילה טבול. ומיהו טבול זה לאו בחרסת הוא, מדקתני לקמן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרסת, מכלל דעדין לא הובאו: עד שמגיע לפרפרת הפת. לאכילת מצה, והא קא משמע לן שאין אכילה אחרת מפסקת בין אכילת ירקות לאכילת מצה, דקדם שיגיע לאותו חזרת של מצוה שמברך עליו על אכילת מרור אוכל מצה תחלה, כדכתיב (במדבר ט) על מצות ומרורים, מצות ברישא והדר מרורים: וחרסת. שעושים מתאנים ולוזים ובטנים ושקדים וכמה מיני פרות ומשימין בה תפוחים ודכין הכל במדוכה ומערכין בחמץ ונותנין עליה תבלין קנה וקנמון כעין פתילות דקות ארכות זכר לקש, וצריך שתהיה עבה זכר לטיט: שאין חרסת מצוה. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת, שרע וקשה לגוף כארס: רבי אליעזר ברבי צדוק אומר מצוה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב, וזכר לטיט:

 מסורת הש"ס	ערבי פסחים	פרק עשירי	פסחים	קיט.	רבינו חננאל
---------------------------------------	------------	-----------	-------	------	-------------

גמ' (אמשום רבי ישמעאל ב"ר יוסי ורבנן אמרין) ס"פ"ט מפני אברכות ט': ע"ש (ד"ב) לקיש גליל וכן אמת נצרכט ט': ובי"א פלקוטן (ס'גליל פו': פ' 1)151(1 להדררימון)151(1 מהדררימון)151(1) מלק קי. ע"ש (ט'5151) בר"י (א)בסנהדרין לילא חיתא שחמל"א (א'ג"ז) שם חתק (יג) מוטה לח.

הנהרות

גמ' אמר רב כהנא משום ר' ישמעאל ב"ר יוסי ורבנן אמור משום ר'ש בן לקיש משום ר' יהודה נשיאה. גליל וכו"ה בעי'.

(מסכה חמן)

תורה אור

גמ' או אַלְפֶּינָה בְּגִיטוֹת מְבוֹרֵךְ דָּוִד:

(הספד ג, ב)

ב) וְאִמְרֵיהֶםמִדְּבַר לִיכִי מִשֶּׁה בְּחִירוֹ מִדְּבַר פֶּרֶץ לְפָנָיו לְחֵשֶׁב וְחִסּוֹן מִתְּשׁוּחָה:

(הספד ק, ט)

ג) וְיָדוּ וְיָדוּ אֶרֶם מִתַּחַת בּוֹפֵיטִם עַל אֶרְצָתָה רַבְעִיָּה וְעִקְרָה וְכַנְפֶיהָ לְאַרְבָּעִים:

(ספוקל ג, ט)

ד) וְיִלְכָּט יוֹסֵף אֶת כֶּף הַכֶּסֶף הַמִּצָּא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָאֶרֶץ כְּגֹזֶן בְּשִׁבְרֵי אֶרֶץ הַם שְׂבָרִים וְכֹאֵב אֶת הַכֶּסֶף בְּיָתֶהּ פְּרֻעָה:

(בראשית ח, ד)

ה) וְכֵן הָאֶרֶץ בָּאָה מִצְרִימָה לְשִׁבְרֵי אֶל יוֹסֵף בִּי חֹק הַקֶּרֶב כֶּכֶל הָאֶרֶץ:

(בראשית ח, ט)

ו) וְיָי וְנָתַן אֶת חֵן הָעַם כְּעֵינִי מִצְרַיִם וְיִשְׁאָלִים וְיַעֲזִיבוּ אֶת מִצְרַיִם:

(ספוקל ג, ט)

ז) וְיָדוּ בְּשִׁנְיָה הַחֲמִישִׁית לְפָלֶךְ רַבְעִיָּה עַלֶּה שׁוֹשֵׁק שִׁישׁ מִלֶּךְ מִצְרַיִם עַל וְיִשְׁלָמִם: וְיִקַּח אֶת אֲצִירוֹת בֵּית הַפֶּלֶךְ וְאֵת חֶבֶל הָקָשׁ וְיִקַּח אֶת כֶּף מִנֵּי הַחֵבֶל אֲשֶׁר עָשָׂה שְׂבָתָה:

(מסכתא י, ה)

ח) וְשֶׁה חֲזָקָה רִאשִׁית תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ עֶשֶׂר שָׁמוֹר לְפָעִלָיו לְרִעְיוֹ:

(ספוקל ג, ט)

ט) וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְרִתֵּן לְאַבְרָם בֶּן אֲבִיבָן בֶּן רִאֲבִין אֲשֶׁר פָּתַח הָאֶרֶץ אֶת פִּיהָ וְחִבְלָקָם וְאֵת בְּתִירָם וְאֵת אֲבִלְיָהם וְאֵת כֶּף הַקֶּסֶם אֲשֶׁר

בְּרַבְרִיָּה בְּקִרְבֵּי כֶף יִשְׂרָאֵל: (נדרים ג, י)
ו" וְאֲדָרְךָ בִּי עֲנִיתִי וְתִרְדִּי לִי לְיִשׁוּעָה: אֲבָן מֵאִסּוּ הַבּוֹנִים הִתָּה לְרֹאשׁ פֶּה: מֵאֵה וְיָהֳרָה וְאֵת הָאֵל וְאֲדָרְךָ אֲלֵהִי אֲרֻלְקִיָּה: (ספוקל ק"ח)
וְהוּא הַשֶּׁמֶשׁ עֶשֶׂר שָׁמוֹר וְיָתִיד עַד יִרְסָן וְעִתִּין וְיִסּוֹן וְחֵב לְבִשְׁתָּה כִּתְלֵה חוֹר וְיִשְׁעֵךְ רִאשֶׁה בְּעֶבֶר נָקֹא בְּרִשְׁתָּה שְׂבִיבִין דִּי נוֹר גַּלְגַּלְיוֹתֵיהּ נוֹר לְקַח: (ומסל ג, ט)
יב) וְאִמְרֵיהֶם עוֹד אֲלֵהִים אֶל מִשֶּׁה בַּה תֵּאֲמֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיֵלֶכְתְּ אֲבָתֵיכֶם אֲלֵהִי אֲבָרְהָם אֲלֵהִי יִצְחָק אֲלֵהִי עֵשָׂק שְׁלָמְנִי אֲלֵיכֶם הָ שָׂמִי קַעֲשָׁן הָהָ וְהָ וְכָרִי דָרִיד: (ספוקל ג, ט)
יג) פֶּרֶם פְּרִיסֵת מִלְכִּיבֶהֱן וְיִרְבֵּית לְקַדִּי וְקָרָם: (ומסל ג, ט)

ערבי פסחים

פרק עשירי

פסחים

קיט.

זה המקבל פני חבירו בישיבה:
וידי אדם מתחת כנפיות ידו כחבו ידו של הקביה:
שהיא פשוטה לקבל שטים מפני מרת הרין כל אלו בדברים פשוטין קן:

ענין כל כסף שבעולם לקטו יוסף והבאו לפניהם כסעלו ישראל מפרצים נטלוהו שעשו מצרים כבעולה שאין בה דגן איכא דאמרי כסעודה:

בא שישק נטלו מרחבם בא ורח נטלו משישק וכו', ואת כל היקום אשר ברגליהם זו עשרו של אדם שפעמיו על רגליו א"ר לוי משאוי שלש מאות פירות היו מפתחות גביו של קרח וכלוהו אקלידי קלפי דגילדאי:

אמר רבי יונתן אורך כי עניתינו אמר דוד אבן מאסר הבונים אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אתכם שמואל:

זה המכיר מקום חבירו בישיבה.
ספוקל מרכבה ומעשה בראשית:
למנצה. מדלג כמידי לנלח משמע שנותן כח לצרכים לנלחו:
מופני מרת הרין. שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר:
לולי משה בחירו. אלמנה משתכחצ ביה קרש נמשח וקרי ליה בחירו משום להשיב ממנו מהסתים אלמא שמח הוא בכך:
במצודה זו. שפורסים לעופות ללוד ואין צה דגן ואין עוף נפנה אליה:
מלחמתו של זרח במצרים גמרא אכל מלחמת זרח בלסא קרלי:
ושגורו להדררימון. מלך ארס לעזור לו על גששא מלך ישראל וקרלי ניניהו ומלחמת יהושפט נעמונים קרלי ודרכן הראשונים להביא גזיזהם עמם במלחמתם כדי שימשך לבס אחר ממונם ולא יצרכו:
שמעמוריו על גרליו. שממחם לכו:
אקלודי. מפתחות:
וקולפי. פומחות שקרין גלגלו סרדור"ס:
הגלדי. של מלרופים של עור שנוסאים על סוסים ותמורים ומגלים:
אבן מאמר הבונים. כלומר דוד שמימיו רועה אָן היה ועשה ראש ונפלאה בעניינו לשון כרים אמרו לחיו:
זה היום עשה ה'. שמואל היה מתנבא עליהם שסופן לגיל ולשמות שישיעם מיד אלויהם:
הושיעה נא אמרו אחיו. כלומר על ידי דוד ודוד אמר הלליה נא שיליח במלכותו:
ברכנוכם אמר שמואל. שיכרך כולם כלומר מצרכין אלו אתכם:
לנו. לשון כרים:
אסרו חג בעבותים. הביאו זבחים ושלמים הכרה לשמות:

רשב"ם

זה המכיר מקום חבירו בישיבה.
ספוקל מלך ליה מקום פלוגי וזה מקום פלוגי ומכיר מקום חבירו רגיל הוא ליכצ תמיד שס:
עתיק יומין. זה הקדוש ברין הוא דכמיז (דניאל ו'14) ועתיק יומין ימיז:
ספרי התורה. מעשה המרכבה ומעשה בראשית ופירושו של שס כדכמיז (שמות ג'12) זה שמי לעלם והמכסה היינו שעינו מוסר אותם לכל אדם אלא למי שלגו דואג כדלמרינן בפרק אין דורשין (מגינה דף יג.) זה המגלה דברים שכיסן עמיק יומין והכי משמע למכסה ספרי תורה שהיו מכוסין מתחלה ועמיק יומיא גילן ונתן רשות לגלותן ומי שמגלה אותן וזכה להם שלמור כספוקל זה:
למנצה. לשון מפעיל מדלג כמידי לנלוח משמע שנותן נילוח לצרכותיו שילחמו:
לולי משה בחירו. אלמנא קרי ליה בחירו משום שמח הוא בכך:
לולי משה בחירו. אלמנא קרי ליה בחירו משום שנותן כח לצרכים לנלחו:
מופני מרת הרין. שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר:
לולי משה בחירו. אלמנה משתכחצ ביה קרש נמשח וקרי ליה בחירו משום להשיב ממנו מהסתים אלמא שמח הוא בכך:
במצודה זו. שפורסים לעופות ללוד ואין צה דגן ואין עוף נפנה אליה:
מלחמתו של זרח במצרים גמרא אכל מלחמת זרח בלסא קרלי:
ושגורו להדררימון. מלך ארס לעזור לו על גששא מלך ישראל וקרלי ניניהו (סס ג טו):
בא בני עמון ונטלוהו ב"ר. גמרא מלחמת יהושפט נעמונים קרלי ודרכן הראשונים להביא גזיזתם עמם במלחמתם כדי שימשך לבס אחר ממונם ולא יצרכו וכהן מנוחין הנוחין נוטלים ממונן:
מלחמת סנחריב בלחם קרלי חוקיה נטלו מסנחריב כשכא המלך והכה הממנה:
בשידיים תפשו את צדקיהו. קרלי פרסיים קבלו המלכות מכשדים דכמיז (דניאל ה'14) פריסת מלכותך ויהיצפ למדי ופרס ויוונים קיבלו המלכות מפרסיים מפורש בספר יוסיפון וגם רומיים שקיבלו המלכות מיוונים מפורש שס ובפ"ק דע"ז (דף נ) :
זה עשרו של קרה. שעל ידי רוצ ממונו נתגלה ונטרד מן העולם:
משוי שלש מאות. ללו דוקא וכן כל שלש מאות כשכ"ס:
אקלודי. מפתחות:
וקולפי. מרפוסין של עור ואלעפ"כ היה משוי שלש מאות פירות:
אבן מאסר הבונים. זה דוד שהיה כעיר בלחיו ורועה:
נפלאה בעניינו. לשון כרים אמרו לחיו:
זה היום עשה ה'. שמואל היה מתנבא שסופן לגיל ולשמות נו שישיעם מלווייהם:
הצליחה נא אמר דוד. **אסרו** חג בעבותים. הביאו זבחים ושלמים הכרה לשמות וממן דמן למנחם:

רשב"ם

זה המכיר מקום חבירו בישיבה.
ספוקל מלך ליה מקום פלוגי וזה מקום פלוגי ומכיר מקום חבירו רגיל הוא ליכצ תמיד שס:
עתיק יומין. זה הקדוש ברין הוא דכמיז (דניאל ו'14) ועתיק יומין ימיז:
ספרי התורה. מעשה המרכבה ומעשה בראשית ופירושו של שס כדכמיז (שמות ג'12) זה שמי לעלם והמכסה היינו שעינו מוסר אותם לכל אדם אלא למי שלגו דואג כדלמרינן בפרק אין דורשין (מגינה דף יג.) זה המגלה דברים שכיסן עמיק יומין והכי משמע למכסה ספרי תורה שהיו מכוסין מתחלה ועמיק יומיא גילן ונתן רשות לגלותן ומי שמגלה אותן וזכה להם שלמור כספוקל זה:
למנצה. לשון מפעיל מדלג כמידי לנלוח משמע שנותן נילוח לצרכותיו שילחמו:
לולי משה בחירו. אלמנא קרי ליה בחירו משום שמח הוא בכך:
לולי משה בחירו. אלמנא קרי ליה בחירו משום שנותן כח לצרכים לנלחו:
מופני מרת הרין. שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר:
לולי משה בחירו. אלמנה משתכחצ ביה קרש נמשח וקרי ליה בחירו משום להשיב ממנו מהסתים אלמא שמח הוא בכך:
במצודה זו. שפורסים לעופות ללוד ואין צה דגן ואין עוף נפנה אליה:
מלחמתו של זרח במצרים גמרא אכל מלחמת זרח בלסא קרלי:
ושגורו להדררימון. מלך ארס לעזור לו על גששא מלך ישראל וקרלי ניניהו (סס ג טו):
בא בני עמון ונטלוהו ב"ר. גמרא מלחמת יהושפט נעמונים קרלי ודרכן הראשונים להביא גזיזתם עמם במלחמתם כדי שימשך לבס אחר ממונם ולא יצרכו וכהן מנוחין הנוחין נוטלים ממונן:
מלחמת סנחריב בלחם קרלי חוקיה נטלו מסנחריב כשכא המלך והכה הממנה:
בשידיים תפשו את צדקיהו. קרלי פרסיים קבלו המלכות מכשדים דכמיז (דניאל ה'14) פריסת מלכותך ויהיצפ למדי ופרס ויוונים קיבלו המלכות מפרסיים מפורש בספר יוסיפון וגם רומיים שקיבלו המלכות מיוונים מפורש שס ובפ"ק דע"ז (דף נ) :
זה עשרו של קרה. שעל ידי רוצ ממונו נתגלה ונטרד מן העולם:
משוי שלש מאות. ללו דוקא וכן כל שלש מאות כשכ"ס:
אקלודי. מפתחות:
וקולפי. מרפוסין של עור ואלעפ"כ היה משוי שלש מאות פירות:
אבן מאסר הבונים. זה דוד שהיה כעיר בלחיו ורועה:
נפלאה בעניינו. לשון כרים אמרו לחיו:
זה היום עשה ה'. שמואל היה מתנבא שסופן לגיל ולשמות נו שישיעם מלווייהם:
הצליחה נא אמר דוד. **אסרו** חג בעבותים. הביאו זבחים ושלמים הכרה לשמות וממן דמן למנחם:

זה המכיר מקום חבירו בישיבה
דאמרי אמר ר"א זה המקבל פני חבירו בישיבה מאי למכסה עתיק (יומין) זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי נינהו ספרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי נינהו מעמי תורה אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי דכתיב א'למנצה מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמה בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם מנוצחין אותו ועצב אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמה שנאמר י'ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו אמר רב כהנא ב'משום רבי ישמעאל בר' יוסי אמר ר"ש בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה מאי דכתיב י'וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב זה ידו של הקדוש ברוך הוא שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה י'מיד מרת הרין אמר רב יהודה אמר שמואל כל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים שנאמר י'וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען בשאר ארצות מנין תלמוד לומר י'וכל הרץ באו מצרימה וכשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמהן שנאמר י'וינצלו את מצרים י'רב אסי אמר עשאה במצודה זו שאין בה דגן רבי שמעון י'אמר כמצולה שאין בה דגים והיה מונח עד רחבעם בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם י'ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים [על ירושלים] ויקח את ארצות בית ה' ואת אוצרות בית המלך בא ורח מלך כוש ונטלו משישק בא אסא ונטלוהו מורח מלך כוש ושיגרו י'להרימיון בן מבריומן באו בני עמון ונטלום י'מהרימיון בן מבריומן בא יהושפט ונטלו מכבי עמון והיה מונח עד אחז בא סנחריב ונטלו מאחז בא חוקיה ונטלו מסנחריב והיה מונח עד צדקיה באו כשדיים ונטלוהו מצדקיה באו פרסיים ונטלוהו מכשדיים באו יוונים ונטלוהו מפרסיים באו רומיים ונטלוהו מיד יוונים ועדיין מונח ברומי:
י'אמר רבי חמא י' (בר) חנינא שלש מממנויות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלה לקרה ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסוריוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא י'עושר שמור לבעליו לרעתו אמר רבי שמעון בן לקיש זו עשרו של קרח י' (שנאמר) י'ואת כל היקום אשר ברגליהם א"ר אלעזר זו ממנונו של אדם שמעמוריו על רגליו י'א"ר לוי משאוי שלש מאות פירות לבנות היו מפתחות בית גביו של קרח וכלוהו אקלידי וקליפי דגלדאי:
(רי"א"ש אר"יש כשר"ך מאור"ך סימן) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן י'אורך כי עניתינו אמר דוד אבן מאסר הבונים היתה לראש פנה אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אמר שמואל אנא ה' הושיעה נא אמרו אחיו אנא ה' הצליחה נא אמר דוד ברוך הבא בשם ה' אמר ישי ברכנוכם מבית ה' אמר שמואל אל ה' ויאר לנו אמרו כולן אסרו חג בעבותים אמר שמואל אלי אתה ואורך אמר דוד אלהי ארוממך אמרו כולן:
י'תנן התם מקום שנהגו לכפול

במצודה שאין בה דגן. דלך י'ידי עומות להסיס דגן במלודה ודלס וינללו וינללו כי למ"ד מתחלפת דל"ת במקומות הרבה:
אכל

זה המקבל פני חבירו בישיבה:
וידי אדם מתחת כנפיות ידו כחבו ידו של הקביה:
שהיא פשוטה לקבל שטים מפני מרת הרין כל אלו בדברים פשוטין קן:
ענין כל כסף שבעולם לקטו יוסף והבאו לפניהם כסעלו ישראל מפרצים נטלוהו שעשו מצרים כבעולה שאין בה דגן איכא דאמרי כסעודה:
בא שישק נטלו מרחבם בא ורח נטלו משישק וכו', ואת כל היקום אשר ברגליהם זו עשרו של אדם שפעמיו על רגליו א"ר לוי משאוי שלש מאות פירות היו מפתחות גביו של קרח וכלוהו אקלידי קלפי דגילדאי:
אמר רבי יונתן אורך כי עניתינו אמר דוד אבן מאסר הבונים אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אתכם שמואל:

לשון חבמים ♦ **מצולה** הים בתוך המהום (ספ"י ברכות ט:)
: **קליפי** - פומחות, מנוטלים (ע"פ הלבו כס"י):
גלדא - מרפוסין של עור (רש"ים):
אבן מאסר הבונים - דואג וסיעתו שהיו ח"ת שנקראו צוים, מלסויה לוח שמיט לחיו ללח בקהל (מסכתא ט"ב):
דיתה לראש פינה - נהיה ראש ומלך (סע"פ כ"ד) של שמואל הוטר ללח בקהל (מסכתא ט"ב):
בעבותים - במצלים:
לעיו רש"י ♦ **שרורא"ר** - מנעול:

קיצשו"ע עם פסקי משנ"ב

ד. בבקר מתפללין בהשפמה, שלא לאחר הזמן שמתרין באכילת חמץ. ונכון לחלק סעודתו לשתיים, דהינו שיכרך ברפת-המזון, ומפסיק מעט בהליכה ובדברי תורה או בטיוול, וחוזר ונוטל ידיו ואוכל קצת ומכרך שנית ברפת-המזון, כדי לקיים מצות סעודה שלישית ב.

ב) ובזמן מנחה יקים סעדה שלישית בפרת, וטוב יותר בבשר ודגים. ועד שעה עשירית יכול לקיים גם בתבשיל של מצה כתושה (כגון קניידלך – כופתאות).

ה. נוהגין להפטיר במלאכי וערבה וגו' לפי שפתוב שם, הביאו את-כל-המעשר אל-בית האוצר וגו' והוא מענינא. פי (לפי יש אומרים) היה זמן הבעור בערב פסח של שנה הרביעית שבשמיטה, ובערב פסח של השנה השביעית שבשמיטה, שכל המעשרות שהפריש כל שלש שנים מתבואתו והיו מנחים בביתו, מחיב אז לתנם ללוי.

ו. בערב שבת [זה] יזהר כל אדם במאד מאד לשאל, אם הפרישו חלה מן החלות שאפיו לכבוד שבת. כי אם לא הפרישו חלה ונזכרו בשבת, יש בזה מבוכה גדולה מה לעשות, כי אסור להפריש חלה בשבת, וגם אסור להשהות את החלות, ודעת ה"מגן אברהם", שצריך לתן כל החלות לגוי במתנה גמורה קדם שעה שנאסרות בהנאה. ויש חולקין וכתבו תקנות אחרות וכלן דחוקות. ועל פן צריכין לזהר בדבר.

סימן קטז

דיני הגעלה

א. כל כלי חרס שנשתמש בו חמץ, לא מהני לה לא הגעלה ולא לבון. אבל התנורים והפירות הבנויים מאבנים ולבנים, מהני להו לבון (ועין לעיל סימן קי סעיף א וסעיף ב). בתנורים שהם בבית החרף, נוהגין דלא מהני להו הכשר. וכשרוצים להעמיד על התנור איזה קדרה בפסח, צריכין להניח תחלה טס של ברזל ועליה מעמידין הקדרה, וזה מהני גם בתנור העשוי מחרסים (קאכלען)^ב.
(א) עיין פרטים בזה בשו"ע, סי' תנ"א, סעיף כ"ב.

ב. כלי יצן וכלי מתכות וכלי אבן וכלי עצם מהני להו הגעלה. אך אם הוא דבר שמתקלקל ברותחין, כגון פלים המדבקים בדבק (ליים), ואפלו אם רק הקטא מדבקת באיזה דבק, לא מהני ליה הגעלה, משום דחישנין שפא לא יגעילו יפה.

ג. קדם שפגעיל את הכלי, צריך לנקותו היטב מן החלודה (ראסט) וכדומה, שיהא נקי לגמרי. אבל מראות (פתמים - פלעקו) אין בהם קפידא. ואם יש גומות בכלי, צריך לנקרן היטב. ואם הוא כלי מתכת, ישים על הגמות גחלים ללבן שם, ואחר כך יגעילו^ג. ואם אי אפשר לנקות היטב הגמות והסדקים, וגם אי אפשר ללבן שם, אין לו תקנה. ולכן בספינים עם קתות, צריכין לדקדק היטב אם מועילה להן הגעלה. ומצוה מן המבחר למי שאפשר לו, שיקנה לו ספינים חדשים לפסח.

(ב) ודי בלבון קל שבסעיף ו. ובדיעבד ילבן אחר ההגעלה.

ד. פלים ששתמשין בהם על ידי האור כלי מים, צריכין לבון. ולכן האגנות והמתכות שאופין בהן חמץ, צריכין לבון^ד. והלבון צריך להיות לכתחלה לבון חזק, עד שיהיו ניצוצות נתזין ממנו. והמרדה (שויעל) של יצן אין לה תקנה.
(ג) למחבת (היות ומטגנים בה בשמן, ולבונה רק מנהג) מספיק לכתחלה לבון קל שבסעיף ו'. אגנות (תבניות אפיה) וכדומה (אף שמורחים אתן בשמן, שלבונן מן הדין) צריכות אף בדיעבד לבון חזק.

יסוד ושורש העבודה

ואחר גמר התפלה לך בשמחה אכל לחמך, ויקדש על היין במקום הסעודה כידוע. וקדם הקדוש יאמר פסוק בפרשת אמר: "אלה מועדי ה' מקראי קדש, אשר תקראו אתם במועדים". האר"י ז"ל.

ואז תתענג על השם, ולכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו. כי מה מאד גדלה מעלת הצדקה גם בכל הימים כידוע מגמרא הקדושה ומזהר הקדוש; ולהפך, רחמנא לצלן, מגדל ענש המעלים עיניו מן הצדקה. ועשיתי לו מדור בפני עצמו, בעזרת השם, בשער הכולל, פרק עשירי. ומה גם שצריך אדם להזהר מאד ומאד בנתינת צדקה לעניים ואביונים בחגים ובמועדים, כמבאר בזהר הקדוש בהקדמת בראשית (דף י:), וזה לשונו:

פתח רבי שמעון ואמר: כל מי ששמח במועדים אלו ואינו נותן חלקו להקדוש ברוך הוא, אותו רע-עין השטן שונא אותו, ומשטין עליו, ומעבירו מן העולם, וכמה צרות על צרות מסבב לו. חלקו של הקדוש ברוך הוא הוא לשמח את העניים כפי מה שיכול לעשות, כי בימים האלו [במועדים] הקדוש ברוך הוא בא לראות את אלו הכלים השבורים שלו, ונכנס אליהם ורואה שאין להם

פתח רבי שמעון ואמר: כל מאן דחדרי באנון מועדיא ולא יהב חולקה לקדשא בריך הוא, ההוא רע-עין שטן שונא אותו, וקא מקטרג לה, וסלק לה מעלמא, וכמה עקו על עקו מסבב לה. חולקה דקדשא בריך הוא למחדי למסבגי בפס מה דיכל למעבר, בגין דקדשא בריך הוא ביומאי אלון אתי למחמי לאנון מאגין תבירין די לה, ועל עליהו וחמי דלא אית להון למחדי, ובכי

במה לשמח, ובוכה עליהם, ועולה למעלה להחריב העולם. באים לפניו בני הישיבה ואומרים לפניו: רבון העולם, רחום וחנון נקראת, יתגלגלו רחמיה על בניך. אומר להם: וכי לא עשיתי את העולם אלא על חסד, שכתוב: "אמרתי עולם חסד יבנה", והעולם עומד על זה [ואם אינם עושים חסד עם העניים, אחריב את העולם]. אומרים המלאכים העליונים לפניו: רבון העולם, הנה פלוני שאוכל ושותה לרויה ויכול לעשות חסד עם העניים, ואינו נותן להם כלום. בא המשטין ולוקח רשות ורודף אחרי האדם ההוא ... ולמדנו: בכל סעדה של שמחה הולך אותו המשטין ורואה, אם האדם ההוא הקדים לעשות חסד עם העניים ואם יש עניים בבית - המשטין נפרד מאותו הבית ואינו נכנס לשם, ואם לא - המשטין נכנס שמה ורואה הערוב של השמחה בלא עניים ובלי שהקדים חסד לעניים, עולה למעלה ומשטין עליו. אברהם כיון שהועיד לגדולי הדור...

עליו, סלק לעלא לחרבא עלמא. אתן בני מתיבתא קמה ואמרי: רבון עלמא, רחום וחנון אתקריאת, יתגלגלון רחמך על בנה. אמר לון: וכי עלמא לא עבדית לה אלא על חסד, דכתיב (תהלים פט, ג): "אמרתי עולם חסד יבנה", ועלמא על דא קומא. אמרי קמה מלאכי עלאי: רבון עלמא, הא פלניא דאכל ורוי ויכל למעבד טיבו עם מסבני ולא ירב לון מיד. אתא ההוא מקטרגא ותבע רשו ורדף אבתרה דההוא בר נש וכו'. ותנינן: בכל סעודתא דחדות, ההוא מקטרגא אזל וחמי. אי ההוא בר נש אקדם טיבו למסבני ומסבני בביתא — ההוא מקטרגא אתפרש מההוא ביתא ולא על תפון, ואי לאו — על תפון וחמי ערוביא דחדות בלא מסבני ובלא טיבו דאקדם למסבני, סלק לעלא ומקטרגא עליה. אברהם כיון דזמין לרבבי וכו'. עד כאן לשונו.

לבן הירא את דבר ה' מעבדי ה', יזהר קדם הרגל לחלק צדקת פזרונו' ב' ישראל — איש כמתנת ידו, ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך; וביום-טוב היה בטוב לשלח מנות לאין נכון לו, ועת לחננה כי בא מועד לחונן דלים — כבשנוי בזה למקטרג לבל יקטרג כנ"ל בזהר הקדוש הנ"ל.

חק לניסון

ט' ניסון

יסוד ושורש העבודה

וַיִּזְהַר הָאָדָם מְאֹד מִשִּׁיחַת חֲלִין בְּיוֹם-טוֹב כְּמוֹ בַּשַּׁבָּת, כִּי אֵין בֵּין יוֹם-טוֹב לַשַּׁבָּת וְכוּ'; וּבְכָל שָׁאָר דְּבָרִים — קִדְּשַׁת יוֹם-טוֹב כְּקִדְשַׁת שַׁבָּת, כִּי גַם בְּיוֹם-טוֹב יֵשׁ לָאָדָם נִשְׁמָה יִתְּרָה, כְּמִבְאָר בַּזֹּהָר הַקָּדוֹשׁ פְּרָשַׁת פִּינְחָס (דף רמב:) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

בַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאָנוּ אֱלֹיו - כִּי [עַל כָּל יִשְׂרָאֵל יַחַד] שֵׁם הוֹי"ה מְכַתֵּר עֲלֵיהֶם בְּכַתֵּר שְׁלוֹ, שֶׁהוּא כְּתָר עֲלִיוֹן. וְזֶה [הַכְּתָר הָעֲלִיוֹן] הִיא נִשְׁמָה יִתְּרָה שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל [יַחַד] בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָמִים טוֹבִים. וּמִשּׁוֹם כֵּן הִתְקִינוּ...

בַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאָנוּ אֱלֹיו (דברים ד, ז) — דָּשֵׁם ה' מְכַתֵּר עֲלֵיהוּ בְּכַתְרָה, דְּאִיהוּ כְּתָר עֲלִיוֹן, וְהֵאֵי אִיהוּ נִשְׁמָה יִתְּרָה דְּכָל יִשְׂרָאֵל בַּשַּׁבָּת וְיוֹמֵי טָבִין. וּבִגִּין דָּא תְּקִינוּ וְכוּ'. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְרָאוּי שְׁבִיוֹם-טוֹב הִיָּה בְּטוֹב, זֶה תוֹרָה, לְהַרְבּוֹת בְּלַמּוּדָה.

אֵת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר עֲצֻמָּךְ מִמַּשְׁהוּ חֲמִץ בְּכָל מָה דְּאֶפְשָׁר, כְּמִבְאָר בַּזֹּהָר הַקָּדוֹשׁ, פְּרָשַׁת תְּצַא, בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא (דף רפב:), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

בַּלִּים שֶׁל חַג הַפֶּסַח בְּזֵמַן שְׁשׁוּלֵט עֲלֵיהֶם לִיל שְׁמוּרִים [שֶׁהוּא הַשְׂכִּינָה] כָּלֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁמוּרִים מִחֲמַץ וּשְׂאוֹר בְּכָל שְׁהוּא, וְכָל הַמַּאֲכָלִים וְהַמִּשְׁקִים כָּלֶם [צְרִיכִים לִהְיוֹת] שְׁמוּרִים. וּמִי שֶׁשׁוּמֵר אוֹתָם מִחֲמַץ וּשְׂאוֹר, גּוֹפּוֹ הוּא שְׁמוּר [מִיֶּצֶר הָרַע] לְמַטָּה וְנִשְׁמָתוֹ שְׁמוּרָה לְמַעְלָה, וְנֶאֱמַר בּוֹ: "לֹא יִגְרָף רָע", מִשּׁוֹם שֶׁגּוֹפּוֹ וְנִשְׁמָתוֹ נַעֲשׂוּ קִדְּשׁ קִדְּשִׁים, וְנֶאֱמַר בְּיֶצֶר הָרַע: "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קִדְּשׁ", "וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת" ... מִי שֶׁמַּעְרֵב חֲמִץ אוֹ שְׂאוֹר כָּל שְׁהוּא בְּמִצָּה, כְּאֵלּוּ מִשְׁקֵר בְּחוֹתָם הַמִּלָּה.

מֵאֲנִי דְּפֶסְחָא בּוֹמָנָא דְּשִׁלֵּט עֲלֵיהוּ לִיל שְׁמוּרִים כְּלָהּ צְרִיכִין לְמַהוּי שְׁמוּרִים וְנִשְׁמוּרִים מִחֲמַץ וּשְׂאוֹר בְּכָל שְׁהוּא, וְכָל מַאֲכָלִים וּמִשְׁקִים כְּלָהּ נִשְׁמוּרִין. וּמֵאֵן דְּנִטֵּר לוֹן מִחֲמַץ וּשְׂאוֹר, גּוֹפֵה אִיהוּ נִטֵּר לְתַתָּא וְנִשְׁמָתָהּ לְעֵלָא, וְאִתְּמַר בֵּה (תהלים ה, ה): "לֹא יִגְרָף רָע"; בִּגִּין דִּהֵא אִתְּעֵבֵד גּוֹפֵה וְנִשְׁמָתָהּ קִדְּשׁ קִדְּשִׁים, וְאִתְּמַר בְּיֶצֶר הָרַע: "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קִדְּשׁ" (ויקרא כב, י), "וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת" וְכוּ' (במדבר א, נא). מֵאֵן דְּעָרֵב חֲמִץ אוֹ שְׂאוֹר כָּל שְׁהוּא בְּמִצָּה, כְּאֵלּוּ מִשְׁקֵר חוֹתְמָא דְּמִלְפָא. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

תלט

ליקוט מספרים הקדושים

אמירת ההגדה בשבת הגדול

והמנהג לומר במנחה ההגדה מתחלת 'עבדים היינו' עד 'לכפר על כל עונותינו'.
(רמ"א סי' תל ס"א)
נהגו התינוקות להקדים ולקרות האגדה [ההגדה] ביום שבת הגדול וכו',
ונראין הדברים שכדי להסדיר בניהם, ויביאו בפסח וישאלו [מה נשתנה].
(ראבי"ה ח"ב - פסחים סי' תכה)

עיי' ברמ"א שם (סימן ת"ל סעיף א') בשם מנהגים (מנהגי ניסן) דהמנהג לומר במנחה
של שבת הגדול הגדה מתחלת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו, (ועיי'
במנהגים (שם) דסיים דאפילו אם חל בערב פסח), ופוסקים לומר ברכי נפשי. (ועיי'
(שם) שגם במקומות שאומרים משכיל לאסף אין אומרים אותו בשבת הגדול).
ומעם המנהג, עיי' בלבוש (שם סעיף א') דבשבת הגדול התחילו הניסים והגאולה
ע"ש, ולפענ"ד אפשר להטעים דבריו הקדושים עפ"י דברי הספר באר מים חיים
פרשת נצבים דכל נם שנעשה בצאתם ממצרים עיקרו ושורשו נעשה בשבת
שלפניו ע"ש.

והנה בסידור היעב"ץ (שער המפקד שער ב' מבוא ב' אות ז') ובספר שיערי רחמים (אות ק"ח)
מהגר"א אין דעתם נוחה במנהג הנ"ל לומר הגדה בשבת הגדול, מטעם המכואר
בהגדה והוא ממכילתא (שמות י"ג סימן ק"ה) יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה
בשעה שיש מצה וכו' ע"ש, ובסידור היעב"ץ (שם) מסיים שעכ"פ בשבת ערב פסח

בודאי לאו שפיר דמי לאמרו, וכדרך שיש קפידא באכילת מצה מבעוד יום ע"ש, ואפשר שמטעם זה השמיט רבינו הרמ"א (שם) והלבוש הך סיום דברי המנהגים (הנ"ל) דאפילו אם חל בערב פסח.

אך כבר נתפשט המנהג לאמרו אפילו אם חל בערב פסח, וכן הוא הסכמת האחרונים האליה רבה (סימן ת"ל ס"ק ח') וחק יעקב (שם ס"ק ג') ופרי מגדים (שם משב"ז ס"ק א') וכו', ועיין בט"ז סימן מ"ו ס"ק ט' שגם לענין ברכה שלא הוזכרה בתלמוד דאיכא חשש ברכה לבטלה מכל מקום היכי דנתפשט המנהג לאמרו כדאי הוא המנהג ע"ש, מכל שכן כאן, בכל זה ח"ו לא בתאי להכריע נגד השרי תורה הגר"א והיעב"ץ ולא באתי רק לעורר.

(ליקוטי מהרי"ח)

עשיית חלה לשבת הגדול מקמח הנטחן לפסח

כתב הר"ר אשר ז"ל בהלכות פסח, נהגו כל ישראל לעשות לחם בערב שבת הגדול, הגדול לפי גדול והקטן לפי קטנו, וקורין אותו חלת עני ובלע"ז לחם בית הכנסת, מחלקין אותן לעניים, ומיום שזלזלו בו נשתלחה מאירה בתבואה, ושמעתי ממורי ז"ל שהיה דורש, כל אחד יאפה חלה אחת או תבשיל אחת מקמח הנטחן לפסח, כי שמא היה שם חשש חמץ ויתלה אותו בהוא שנמל מהם, ואפשר שאותו חלת עני היה ג"כ מקמח הנטחן לפסח, וזה היה טעמם.

(מטה משה - אות תקמ"ג)

ועיין במג"א שם ס"ק א' שרש"ל היה דורש שכל אחד יאכל מעט מקמח של פסח קודם הפסח, שמא היה בהקמח חשש חמץ ויתלה במה שאכל וטוב ליתן ממנו לעני ע"ש.

(ליקוטי מהרי"ח)

המנהג שהרב דורש בשבת הגדול

והנה המנהג שהרב דורש בשבת הגדול, והטעם הובא במג"א סמן תכ"ט ס"ק א' בשם הב"ח (שם) והעיקר להורות לעם את דרך ה' המעשה אשר יעשון ע"ש.

ועיין בספר נועם מגדים פרשת אמור משמיה דבוצינא קדישא רבינו מו"ר דוב בער זצ"ל"ה אמור אל הכהנים בני אהרן היינו הרבנים הדורשים ברבים שהם

ממשיכין חסדים על בני ישראל ככהנים וכו', לנפש לא יטמא בעמיו שלא יטמא נפשו בשעה שדורש בעמיו שלא יבא לידי גדלות. (ועיין במסכת אבות דר' נתן פרק ל"ח ח"ג כשתפשו את ר' ישמעאל ורשב"ג ליהרג היה רשב"ג יושב ותוהה ואומר אוי לנו שאנו נהרגין כמחללי שבתות וכו' והשיב ר' ישמעאל שמא כשדרש ברבים זחה דעתו עליו והצדיק עליו הדין, וע"ש בפירוש החיד"א שאמר לו חכם גדול בדורו שמטעם זה ביטל מה שהיה דורש ברבים וכו' ע"ש), אך עיין בספר נועם מגדים שם שכתב שתוה"ק בעצמה לומר לנו שם תקנה על זה, כי אם לשארו הקרוב אליו רצה לומר שיחשוב בדעתו שמה שהוא במדריגה יותר מהם אין זה רק מחמת לשארו רצה לומר מזונותיו הקרוב אליו שפרנסתו מוכנת וקרוב לו בלי טורח ויגיעה ואלו היו נותנין פרנסה גם לשאר העם כמה יוסף איכא בשוקא ע"ש.

ועיין בטו"ז יו"ד סימן רפ"ב ס"ק א' דמה שהרבנים עומדים לפני ארון הקדוש, אין זה בכלל איסור שעומדים אחוריהם לספר תורה וכו' ע"ש.

ועיין בחק יעקב סימן ת"ל ס"ק ג' דאם חל שבת הגדול בערב פסח אז דורשין בשבת הקודם, והטעם עיין בפרי מגדים שם (משב"ז ס"ק א') דבערב פסח אי אפשר להזהיר ולתקן מה שצריך קודם הפסח.

ועיין במגיד משנה פכ"ג מהל' שבת הי"ט דאפילו חכמים גדולים מחויבין לבא לשמוע לדרשת הרב משום חוזק הדת ושמירת גדריו עיי"ש, ועיין ג"כ בקהלת יעקב (אלגאזי) במענה לשון אות ב' סימן קל"ב בשם הרד"ך שכתב ביתר שאת שיש ביזוי תלמיד חכם מי שאינו בא לשמוע הדרשה עיי"ש, ועיין בקצה המטה על מטה אפרים סימן תר"ב אות ל"ה שכתב וכבר מצינו בספרי מוסר שרבינו בית יוסף והאר"י הקדוש ז"ל הלכו לשמוע בכל שבת דרשות הרב מהר"ם אלשיך ז"ל עיי"ש.

ועיין בהגהות חתם סופר לאו"ח סימן ש"ו שהיה המנהג לשלוח להרב הדורש בשבת שובה ובשבת הגדול צוקער וקאפע לכבוד התורה ופירסומא ברבים. (ליקוטי מהרי"ח והארות זכרון מנחם)

יוצרות ופיוטים לשבת הגדול

ועיין מה שכתבתי לעיל בסדר יוצר לשבת שיש שאינם אומרים הפיוטים של ברכת קריאת שמע מטעם הפסקה, והוא דעת הטור והשו"ע סימן ס"ח סעיף א', ומטעם זה יש מקומות שגם הפיוטים בהחזרת הש"ץ אין אומרים, ויש מקומות שאע"פ שבברכת קריאת שמע אין אומרים הפיוטים אל בהחזרת הש"ץ אומרים, והטעם עיין בש"ת חות יאיר (סימן רל"ח) מפני שהחזרת הש"ץ אינו אלא להוציא להוציא שאינו בקי, וע"ש טעם אחר שבברכת קריאת שמע יש חשש שמאחרין הזמן קריאת שמע, עיין במטה אפרים סימן תרכ"ה באלף למטה (אות ס"ב).

ועיין בספר שערי רחמים (אות צ"א) שהגר"א היה אומר הפיוטים אחר שחרית קודם הוצאת הספר תורה ע"ש, וכן היה מנהג הגאון החתם סופר והגאון בעל אמרי א"ש וצלה"ה, עיין בספר מנהגי החתם סופר ובספר זכרון יהודא מנהג בעל אמרי א"ש).

ודעת הרמ"א שם דאין איסור בדבר שהפיוטים הם מעין הברכה, ושכן המנהג לומר כל הפיוטים, ואין לאדם לפרוש עצמו מהציבור במקום שנהגו לאמרם, והב"ח (שם) כתב בשם הגהות אשרי (ברכות פ"א סימן י"ב) שמצוה מן המובחר לאמרו, ושגדול אחד התחיל לבטל מלומר קרוב"ץ ונענש רח"ל ע"ש, (אך פשיטא שהוא הדין במקום שנהגו שלא לומר וכו' עיין במהרי"ל (שחרית יוהכ"פ אות י"א)). ועיין באליה רבה (סימן ס"ח ס"ק ב') שאם מתפלל ביחיד לא יאמר הפיוט באמצע התפלה ע"ש.

הפיוטים של שבת הגדול אומרים אף שחל בערב שבת ע"ש, ולכאורה הלא גם בהפיוטים כתובים הדינים הנצרכים קודם ה פסח, ואפשר דהפיוטים לא נתקנו העיקר משום הדינים משא"כ הדרשה. (ועיין בהגהות מהרי"ל (הל' ער"פ אות י') שבריינוס אומרים הפיוט של הדינים ג"כ בשבת הקודם).

(ליקוטי מהרי"ח)

מנהגי הפטרת שבת הגדול

הפטרת שבת הגדול. הנה יש בזה מנהגים שונים, יש מפטירין וערבה בכל שבת הגדול, והטעם עיין בלבוש (סימן ת"ל סעיף א') דכתיב בה (מלאכי ג', כ"ג) הנה אנכי שולח

לכם את אליהו הנביא שדומה לבשורת משה הגאולה במצרים, ויש שאין מפטירין וערבה אלא כשחל ערב פסח בשבת וכ"כ בבאר היטב סימן ת"ל ס"ק א' שכן נוהגין, והטעם כתיב בה מביעור המעשר שהיתה בערב פסח כמו שפרש"י בפרשת כי תכלה לעשר (דברים כ', י"ב) ע"ש, (ועיין במנהגים (מנהגי ניסן) כשחל שבת הגדול בפרשת מצורע אז אפילו למנהג הא' יש מפטירין וארבעה אנשים שהוא הפטורת מצורע כי גם בו כתיב מענין הנם ע"ש. וביאור דבר זה עיין בשלח"ק (מס' פסחים מצוה אות י"ד) בהג"ה (שם), ובספר שעיר רחמים מהג"א (אות ק"ז) החזיק במנהג לומר וערבה בכל שבת הגדול מטעם הלבוש, ואדרבה דעתו שאם חל בערב פסח אין להפטיר וערבה כי אין אליהו בא בשבתות ע"ש. ובסידור היעב"ץ (שער המפקד שער ב' מבוא כ' אות ו') החזיק במנהג להפטיר וערבה בכל שבת הגדול מטעם אחר.

(ליקוטי מהרי"ח)

מנהגי שבת הגדול

הנה שבת שלפני הפסח קורין שבת הגדול. ועיין בכל בו (סימן מ"ז) שנהגו כל ישראל לעשות לחם בערב שבת הגדול וקורין לו חלת עני ומחלקה לעניים ומאז שזלזלו נשתלחה מאיר בתבואה רח"ל. ועיין בט"ז סימן שס"ח ס"ק ד' שנהגו במקצת קהלות שבערב שבת הגדול הולך השמש מבית לבית ונותן לכל אחד ממצת העירוב וזה אסור דבאותו שבת אין שום עירוב כלל ע"ש.

והטעם שנקרא שבת הגדול, עיין בשו"ע סימן ת"ל סעיף א' מפני הנם שנעשה בו כדאיתא בטור שם, ובתוס' בשבת פרק אמר ר' עקיבא (פ"ז: ד"ה ואותו) מפני שפסח מצרים מקחו בעשור ויום השבת היה וכו', ורבים מקשים א"כ הוי ליחס הגדולה ליום העשירי בחודש אפילו בחול, ועיין, בט"ז שם ס"ק א' בשם הרב ר' משה חריף משום דבעשור לחודש נעשה עוד נס אחר שנבקע הירדן, וא"כ היו סבורים שהמעלה היא מחמת נס הירדן לכן קראוהו שבת הגדול דיום עלייתן מהירדן לא היה בשבת, והמג"א (שם ס"ק א') תירץ משום דיו"ט בניסן קבעו בו תענית שמתה בו מרים, כדאיתא בטוש"ע סימן תק"פ סעיף ב'. ועוד הרבה תירוצים נאמרו בספה"ק בענין קריאת שבת הגדול ע"ש.

(ליקוטי מהרי"ח)

מעלת וסגולת שבת הגדול לתיקון הנשמה

בכל תפוצות ישראל המנהג ביום השבת הגדול, שהוא שבת שלפני הפסח, לדרוש ברבים כל הלכות הפסח וסודותיו כמו שכתבו האחרונים. כי ביום השבת כל רז לא נעלם, לפי שביום השבת מאיר אור הגדול, או"ר בגמטריא ר"ז כמובא בזוהר (ח"ג כח:), ויום השבת נקרא אור שיום זה מסוגל להבין רז, שיש בו נשמה יתירה המאירה לאדם יותר מבימי החול, ומן האור הזה מתברכין כל יומין דחול, לכן ראוי ונכון לדרוש ביום השבת הגדול להורות לעם הדרך אשר ילכו בה.

ולזה מרמז התנא אור לארבעה עשר, ר"ל יום השבת הנקרא אור שהוא לפני י"ד, בודקין את החמץ מזהירין ומודיעין ענין בדיקת החמץ לאור הנר ר"ל לאור הנשמה יתירה המאירה לו, בשעה שבני אדם מצויין בבתייהם ואור הנר יפה לבדיקה היינו ביום השבת, ובא הרמז דברו אל כל עדת ישראל בעשור לחודש הזה ויקחו, דבור הוא לשון קשות היינו דברי כבושין והתוכחה, ואותו עשר לחודש יום השבת היה.

לכן יהא מוח בקדקדו ביותר ביום השבת הגדול, שאז מאירה מדת בינה הנקראת שבת הגדול כידוע, וישמע לקול החכם בשעה שדורש בהלכות הפסח ומזהיר על בדיקת החמץ וענינו, להרהר בתשובה במחשבה בזכרו את מעשיו שעשה בכל ימות החורף שחירף וגידף ופגם במוחין עילאין, וישתנה פניו כקרום שעלה מחמת מכה המה עונותינו שהגיע עד לקרום ובמחשבתו יוכל לתקן, שהבינה נקרא מחשבה כידוע (זוהר ח"ג קכט:), וכמו שפגם במחשבה כן יתקן במחשבה, לכן בשבת מלאכת מחשבת אסרה התורה, אשרי המטהר מחשבתו ביום השבת הזה. וישים אל לבו שכל הבדיקה והביעור חמץ מורה על ביטול העונות והריסת היצה"ר מביתו שהוא גופו, וכל עשיותיו לשם פסח הכל מרומז על תקנת נשמתו בתשובתו.

... ומעלות היום הזה גדול מאוד, האחד על שנעשה בו נס גדול, ועוד שמורה על מדת בינה שיש בו חמישים שערים, והוא היוכל שמשם יוצא לנו החרות משעבוד מלכיות, וממנו יוצא החסד שהוא גדול"ה אותיות הגדול"ה, ומדת בינה

נקרא שבת הגדול, והחיוב עלינו למשוך ביום השבת הזה החוט של חסד שיפתח לנו החמישים שערים ויוציא אותנו מעבדות לחירות. והעיקר שנעשה תשובה, כי ביום השבת אפילו הרהור תשובה מועיל.

(שער המלך)

ע"י ההכנה הראויה יהי' ראוי לברכה

השבת שלפני פסח נקרא שבת הגדול, לרמז על כלי גדול, כי הוא המחזיק ברכה ושפע על ימים הבאים לטובה. והענין הוא על פי מה שאמרו, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, פירוש האמנם כי השי"ת ברוך הוא דרכו להטיב ולהשפיע כל טוב לעמו בני ישראל, עם כל זה צריך האדם להיות כלי מוכשר ומוכן להחזיק לקבל הברכה, על ידי ההכנה הראויה לכן, וזהו כלי מחזיק ברכה הוא השלום, פי' השלימות שיהיה ראוי לקבל הברכה. וזה הענין בשבת קודש קודם פסח, אשר הוא בחינת חסד.

(תפארת שלמה)

שבה"ג ראש לכל שבתות השנה

כל שבתות השנה, מקורן הוא משני שבתות השנה, היינו שבת הגדול ושבת תשובה, והם הראשים לכל שבתות השנה.

(אוהב ישראל)

יצ"מ כבר נגזר בשבת שלפניו

שבת שלפני פסח נקרא שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו. ורבים ראו ותמהו שהו"ל ליחס הגדולה לי' בחודש. וביארנו עפ"י המבואר בזוה"ק כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שבעאה תליין, והנך רואה מזה שכל הברכות והטובות והחסד שנעשה בכל השבוע לכללות העולם או לאדם פרטי, הכל נעשה ונמשך בשבת קודש לפניו, אשר ע"כ הנה הטובה הגדולה והנס שנעשה ביצ"מ בא' מימי השבוע, ודאי כבר נעשה בשמי השמים בשבת קודש שלפניו, וע"כ שבת שלפני הפסח קורין שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו, כלומר הנס של יצ"מ כבר נעשה בשבת זה, וע"כ קורין אתו הגדול, שהוא מורה על הגדולה והנס, ע"ד הכתוב וירא ישראל את ה' הגדולה.

(באר מים חיים)

מכפר על הרהורי עבודה זרה

בשם הרב [רבינו פנחס מקאריין ז"ל, בשבת הגדול לקחו שה והמצרים הוכרחו לשתוק, והיה במצרים בטול עבודה זרה כנודע (שיין טור או"ח סי' ת"ל). ובכל שנה ושנה בא על נקודה ראשונה ומתעורר ביטול עבודה זרה, לכך שבת הגדול מכפר על הרהורי עבודה זרה. והיה הרב אומר דבר זה בכל שנה בשבת הגדול, והוא ז"ל לא היה זוכר בשנה זו מה שאמר בשנה דאשתקד, והיו מזכירין אותו, אשתקד גם כן אמרתם דבר זה.

(אמרי פנחס)

בשם הרב ז"ל [הרה"ק ר"פ מקאריין זי"ע], שבת הגדול הוא תיקון להרהורי עבודה זרה, דכתיב (שמות יג, כב) משכו וקחו וגו', ופירש רש"י משכו ידיכם מעבודה זרה. (אמרי פנחס החדש - שער פרשיות ומועדים, קסב)

שבת קודם היו"ט הוא הכנה ליו"ט

"שהשבת שקודם היו"ט הוא הכנה ליו"ט, כי שבת שנקרא קודש, וי"ט מקרא קודש, היינו שמקבל מש"ק שלפניו, קודם פסח שבת הגדול..."
"עכ"פ נמצא שיו"ט קדושתו תלוי בנו, לקום ולהתעורר ולעשות הכנה, ושבת שקודם יו"ט הוא הכנה דיליה, ולכך אנו צריכים בזה השבת לעשות הכנה ליו"ט, היינו להתרחק מהרע ולהתקרב לטוב.

(בית אהרן)

שבת הכנה בשמחה

"ושבת קודש שקודם פסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו, שלקחו השה שהיא עבודת מצרים, וקשרו בכרעי המטה, והיו שיני המצרים קהות, ומהיכן נמשך להם הנס הזה, באיתערותא דלתתא, מחמת מס"נ, שמסרו נפשם על ככה, ומזה הגיע אליהם הנס, וכדאיתא בדרשת חז"ל, משכו ידיכם וכו' (שמ"ר טז, ג) ... נמצא שבתחילה היה ג"כ התעוררות והכנה מישראל בשבת,

ועי"ז נתעלו, ולז"א מפני הנם שנעשה בו, לשון נסיון והרמה למעלה, א"כ גם כהיום אנו צריכים לעשות הכנה דיליה בשמחה".

(בית אהרן)

הזמן מסוגל לתשובה מאהבה ולגאולה קרובה

פתח הרב למה נקרא שבת הגדול מפני הנם שנעשה בו שלקחו שם בעשור לחודש, ובאותו פעם הי' יו"ד בחודש בשבת, ויוה"כ הוא ג"כ יום יו"ד בחודש, ושפיר נקרא שבת הגדול. והעיקר הוא מהיום והלאה לטהר ולקדש עצמינו, כדי שנוכל להגאל בפסח הבע"ל ולקבל הארה לנשמתינו מהאור הגדול שנתעלה בחג הקדוש הזה, כי באמת יש להתבונן בדברי הגמרא בניסן עתידין ליגאל ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא, א), ועדיין אין אנו יודעין באיזה שנה יהי', רק שניהם אמת, וצריכין להכין עצמינו לגאולה האמיתית בכל שנה ושנה ובפרט בב' זמנים הללו, כמו שאנו אומרים בהגדה בכל דור ודור עומדים עלינו כו', והפשט הוא על האומות, אבל עיקר כוונתנו צריך להיות על החיצונים שנקראו אויבינו, רק הקב"ה מצילנו מיד תמיד מסייע אותנו לטהר וללכך עצמינו כזהב וככסף, ועי"ז אנו מברכים בכל יום (בשמו"ע) גואל ישראל, בונה ירושלים לשון הווה, כי בכל יום ע"י עשיית מצות ומע"ט יגאל אותנו מעבדות לחירות, רק שלא כלו כל הנשמות שבגוף, ולא נטהרו מכל וכל, וצריך להוסיף קדושה ותורה ומצות כדי שנוכל לגאולה האמתית.

(דברי שמואל)

בשבת הגדול מתאספין כל שבתות השנה

בשבת הזה מתאספין כל נ' שבתות השנה להביא הגאולה, כמ"ש אילו משמרין ב' שבתות מיד היו נגאלין, לכך נקרא שבת הגדול.

(חידושי הרי"ם)

שבת הוא גדול בתענוגי עוה"ז ועוה"ב

עוד טעם לקריאת השבת הזה שבת הגדול. דהנה יש לומר הטעם למה ציוה הש"י בפסח מצרים להיות מקחו מבעשור. דהנה אמרו רז"ל (ראשית ח כמה, אור עולם פ"ו) גדולה מצוה שמנחלת לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר (משלי ד, ד) שמור מצותי

והיה, עכ"ל. והנה במצות שבת הנה נצטוינו בעונג דכתיב (ישעיה נח, יג) וקראת לשבת עונג (ספרא, וביום השביעי שבת) ענגהו במאכל ומשתה וכסות נקיה, הנה הוא תענוגי העולם הזה. והנה (זה"כ צב. רה.) שבת הוא גם כן יומא דאורייתא יומא דנשמתא מעין עולם הבא יום שבת מנוחה, אם כן יום השבת הוא תענוג עולם הזה ועולם הבא.

הנה בכדי להורות מה שאמרו רז"ל גדולה מצוה שמנחלת לעושיה עולם הזה ועולם הבא, הנה במצוה הראשונה שנצטוו ישראל בצאתם ממצרים היינו קרבן הפסח, צוה הש"י להיות מקחו מבעשור לחדש דאיקלע אז בשבת שהוא יום תענוג עולם הזה ועולם הבא, להורות דעל ידי המצות נוחלין עולם הזה ועולם הבא, על כן נקרא השבת שבת הגדול על שם גדולה מצוה, ועל כן בכל שנה נעשה לזכרון דוקא בשבת ולא ביום עשירי.

(בני יששכר)

הנם נעשה ונגמר מכח השבת שלפניו

והנראה עוד לפרש השבח הלז של לעושה נפלאות וגו' לפי מעלת השבת בדרך הקרוב בפשטות הדברים, ומתוכו יתבאר טעם על מה שאנו קורין שבת שלפני הפסח שבת הגדול כמו שכתוב (בש"ע או"ח סי' תל) עיין שם. וידוע מה שרבים מקשיין על זה דאם כן הוי ליה ליחס הגדולה לעשירי בחודש אפילו אם חל בחול כמו שכתוב בט"ז ובמ"א שם, אכן לפי מה שכתבנו לעיל שכל הטובות הנעשות לאדם בכל ימי השבוע הכל נעשה ונגזר למעלה ביום השבת, והנה בדרך משל אם יבואו ליסמים או איזה רעות המתרגשות לבוא לעולם, וימצאו את האדם ביום שני או שלישי בשבת, והקב"ה מצילו מידם, הנה הנם וההצלה הזו שינצל מכף אויביו היה נעשה ונגזר ביום השבת שלפניו, בעת אשר הבעל הנם לא היה מכיר בו כלל, לא בנפילת הלסטים עליו ולא בהצלתו מהם, כי עדיין לא באה עליו הרעה, ובפיו לא צער אל ה', ורק המביט לסוף דבר בקדמותו, וידע וראה בצעקת האדם מה שחיה אחר כך, גזר עליו הברכה שיהיה ניצול מן הליסטים בעת צעקתו, כשיצעק אל ה', ולפי זה הברכה והמתנה ניתן לו בעת שאין בעל הנם מכיר בו עבור מעלת השבת, לזה אנו מעלים השבח הזה בשבת,

שעתה הוא דרכו לעשות נלאות גדולות לבדו, שאין בעל הנם מכיר בהם עתה כלל, והוא גוזר עליו עתה הגזירה הטובה הזאת ועושה לו עתה נפלאות גדולות לבדו בלתי ידיעה בכל הנם.

וזה שאמרו שם שבת שלפני הפסח קורין שבת הגדול מפני הנם שנעשה בו, כי אף שהנם של יציאת מצרים לא היה כי אם ביום החמישי בשבוע, הברכה וההצלה היתה נגזרת ביום השבת כנזכר לעיל, ויפה אמרו מפני הנם שנעשה בו, בו ממש נעשה ונגזר להעשות הנם.

(סידורו של שבת)

מתחילין המוחין דגדלות

כבר הובא בט"ז (או"ח סי' ת"ל) הטעם למה נקרא השבת שלפני פסח שבת הגדול, עיי"ש. ולי נראה לפי שבגלות המר נתמעט השכל הקדוש, ואין אנו יכולים לעלות במוחין דגדלות, זולת מעט בשבתות ויו"ט, ובפרט בימות החורף שהימים קצרים כידוע, והנה בחג הק' הזה מתחילין עיקר המוחין דגדלות ע"י ביעור חמץ כל התינוקים מהסדר של פסח כמבואר בכתבי אריז"ל, ולכן השבת שלפניו נקרא שבת הגדול.

(אוהב ישראל)

שבת הגדול כולל כל שבתות השנה

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנם שנעשה בו. י"ל דהנה שורש הנשמה חצובה מתחת כבודו יתברך שמו, שופעת אורה על הגוף וכשמגביר האדם רוחניותו ושורש נשמתו על הגוף נעשה כולו זך אפילו הגוף כמו הנשמה, וזה נעשה על ידי מעשה המצות וכן באכילת מצה והכוסות, וביתרון שאת יוכל לתקן זאת בשבת הגדול כי כולל שבתון דחול ושבת ממש הכולל כל תיקון ימי החול, וקראו לשבת זו שבת הגדול שכולל כל שבתות השנה כנ"ל. והגם שלא תיקן בשאר השבתות או מה שחסר אז יוכל לתקן בשבת זה, ואשר אין כחם יפה לזה אזי יבא אל הצדיק הדור ועליו רמיא חיובא להעלות אותם, וככה יופיע הש"י ב"ה חסדו עלינו שנחוג חג הבע"ל בשמחה ובקדושה וטהרה אמין כי"ר.

(דעת משה)

אמירת ההגדה לעורר כח ההכנה לחג

השבת שלפני הפסח נקרא שבת הגדול, ונוהגים לומר בו ההגדה מן עבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו וכו'. ומה שנראה לי בזה... ונקרא הלילה הזה ליל שמורים שהוא שמור לנו לעתיד לבא, וכל הדברים היוצאים לפועל בשבת ימי השבוע נתעוררים למעלה בכח בשבת הקודם, וביום השבת יפתח שער ותוכנן בו הישועה העתידה לבוא.

ולפיכך השבת שלפני הפסח נקרא שבת הגדול, שאנו מצפים בו לכח ההכנה של התעוררות ופתיחת השער, מן הישועה העתידה לבוא לישראל שהוא יום הגדול והנורא. ועל כן אנו מצדנו נותנים עוד לזה בשיח שפתותינו באמירת ההגדה ובחדושי תורה בדברי הלכה ובמילי דאגדתא, שעיקר כח ישראל הוא הפה שלהם ונשלמה פרים שפתינו בתורה ותפלה לכל דבר הנפסק מאתנו על ידי חורבן בית מקדשינו. ובפסח מצרים שאז עדיין לא היה לנו כח להתעוררות של תורה ותפלה בשיח שפתותינו, נצטוינו על מקח הקרבן פסח מבעשור לחודש שהיה אז ביום השבת שלפני הפסח, שבא על זה הרמז משכו וקחו לכם צאן משכו ידיכם מעבודה זרה כנזכר במדרש רבה, ופעלו בזה התעוררות הגאולה שהיתה עתידה להם.

(מהר"ל מפראג)

דרשות שבת הגדול מתוק אצל הקב"ה יותר מנופת צופים

טעם לקריאת שם שבת הגדול, הקדמונים בקשו טעם לזה זה בכה וזה בכה, ונפלאותי מאוד על בקשת הטעמים. ונאמר, כי בעת גאולת מצרים התחילו מוחין דגדלות להאיר בהעולמות והם חיות העליון. וכל שבת ושבת אזי מתנוצץ האור העליון ממוחין דגדלות להעולמות וכל ימי השבוע מקבלין שפע עילאה משבת קודש, וכל שבתות השנה מקורן ומבוען הוא משני שבתות שבשנה היינו שבת הגדול ושבת תשובה והם הראשים לכל שבתות השנה, אולם בריאת העולמות היה בניסן ובתשרי אך בתשרי היה בבחינת הריון היום הרת עולם, בחינת נראה ואינו נראה.

ולכך נק' שבת תשובה (מעולם היראה והוא הנותנת יראה עילאה לכל שבתות השנה) ושבת הגדול בשם שבת כלה, לפי שבתם היה דורשים הראשי ישיבות, וגם עד עתה נהגו הרבנים בכל עיר ועיר לדרוש בשבתות האלו והטעם כי שני חדשים אלו ניסן ותשרי נעשה בהם סוד הזיווג... כי החכם הדורש היה מקשר א"ע למעלה בעולמות עליונים והיו דורשים לפני העם. והעם מקבלים הדיבורים ממנו וזהו סוד אתדבקותא רוחא ברוחא.

... והנה הדרשה שהיו החכמים דורשים היה נחלק לשני פנים. הפן האחד, שהיה במשמעות הדיבורים ענין פנימי נסתר ונעלם, ואינו נגלה לשום אדם רק למי שמבקש דבר ה' באמת ומביא מדעתו. והפן הב', הוא הלבוש שהחכם מלביש בו את הענין הפנימי הנעלם הנ"ל, והענין מהדיבורים של הלבוש הנ"ל הוא ג"כ דבר נאה ומתקבל.

ועד"ז יש לפרש הפסוק (שיה"ש ד, יא) נופת תטופנה שפתותיך כלה, ר"ל, הדרשה שדורשים התלמידים חכמים בשבת כלה, הוא מתוק אצל הקב"ה יותר מנופת צופם, דבש וחלב תחת לשונך, היינו שהענין המכוון בדרשתו זו הוא נסתר ונעלם מעין כל אדם, רק להאנשים הבאים בסוד ה' ליראיו. וריח שלמותיך היינו הלבוש שהוא מלביש בו ענין הפנימי הנ"ל, הוא ג"כ כריח לבנו"ן. היינו ל"ב נתיבות החכמה ונו"ן שערי בינה.

(אוהב ישראל)

בשבת הגדול בא תיקון על ה' מוצאות הפה

טעם שנקרא שבת הגדול י"ל כך, דהנה שבת הוא אות על מעשה בראשית כדכתיב (שמות לא, יז) ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ושמלכותו ית"ש בכל משלה. בעת שיצאו ישראל ממצרים הי' בעשור לחודש שבת, ולקחו להם כל אחד שם לפתחו וקשר אותו בכרעי המטה, ושאלו המצריים למה זאת לכם והשיבו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניחם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר כמ"ש הטאו"ח (סי' תל), נמצא שבאותו שבת נתגדל האות של שבת, בזה שכל העולם ראו עין בעין כי השם יתברך ברא את העולם והכל תחת ממשלתו,

שעשה את המצריים כאלמים שלא היו רשאים לומר להם לישראל דבר, לכן נקרא שבת הגדול לפי שהאזות של שבת נתגדל.

ומפי אדמ"ר הרה"ק מהרצ"ה הכהן מרומאנוב זלה"ה שמעתי דהנה ידוע אשר כל המועדים שיחולו באמצע השבוע יש התעוררות קדושתם בשבת שלפניהם, והנה ידוע שפסח הוא פ"ה ס"ח היינו לה"א מוצאות הפה הי' להם אז עליי' בקדושה, לכן נקרא שבת הגדול ה"א גדול, היינו שהה"א מוצאות הפה נתעלו אז לגלות.

(דברי יחזקאל)

שבת הגדול כולל כל שבתות השנה

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו. י"ל דהנה שורש הנשמה חצובה מתחת כבודו יתברך שמו, שופעת אורה על הגוף וכשמגביר האדם רוחניותו ושורש נשמתו על הגוף נעשה כולו זך אפילו הגוף כמו הנשמה, וזה נעשה על ידי מעשה המצות וכן באכילת מצה והכוסות, וביתרון שאת יוכל לתקן זאת בשבת הגדול כי כולל שבתון דחול ושבת ממש הכולל כל תיקון ימי החול, וקראו לשבת זו שבת הגדול שכולל כל שבתות השנה כנ"ל. והגם שלא תיקן בשאר השבתות או מה שחסר אז יוכל לתקן בשבת זה, ואשר אין כחם יפה לזה אזי יבא אל הצדיק הדור ועליו רמיא חיובא להעלות אותם, וככה יופיע השי" ב"ה חסדו עלינו שנחוג חג הבע"ל בשמחה ובקדושה ומהר אמן כי"ר.

(דעת משה)

כל החסדים של פסח יורדים בשבת הקודם

הטעם מפני מה נקרא שבת הגדול. עפ"י מה שאנו אומרים בשמ"ע האל הגדול הגבור והנורא שמרמוז על האבות הקדושים, גדול נגד מדתו של א"א ע"ה כמ"ש (תהלים פו, יג) חסדך גדול עלי. גבור נגד מדת הפחד בחינת גבורה מדתו של יצחק אבינו ע"ה פחד יצחק. והנורא, נגד יעקב אבינו ע"ה שאמר (בראשית כח, יז) מה נורא המקום הזה.

וידוע שכל ההשפעות הטובות וכל החסדים שיורדים כל ימי השבוע, הכל נמשכים ויורדים משבת העבר, כמ"ש בזוה"ק (ח"ב פח.) כל ברכאין דלעילא ותתא

ביומא שביעאי תליא, ברכאין דלעילא הם השפעות בעניני עבודת הבורא ב"ה ויראת שמים, וברכאין דלתתא הם צרכי בנ"א בעולם השפל, ושבת היא קביעא וקיימא (פסחים ק"ז), אבל המועדים הם תלויים ברצון החכמים בידם לעבר השנה ולדחות זמן המועד, לכן אנו אומרים מקדש ישראל והזמנים, וזה הענין בפ' המועדות פ' אמור (ויקרא כג ב-ג) מתחיל אלה מועדי ד', ומסיים ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת, כי גם ענין המועדים נגמר בשבת הקודם, כמבואר במ"א.

נמצא כל החסדים שהיו בשעת יציאת מצרים, הכל היו בשפע יום השבת הקודם שהיה אז בעשור לחודש אך מפני שהוא השבת לפני חג הפסח שאז נתעורר מדתו של אברהם בחינת החסד וא"כ כל החסדים ההם יורדים בשבת הקודם, לכן נקרא שבת הגדול, וזה שמברכין החודש בשבת שלפני ראש חודש הוא ג"כ מטעם הנ"ל, להיות השבת משפיע כל טוב לחודש הבע"ל.
(תפארת שלמה)

שבת הגדול להורות שהשי"ת מנהיג העולם כרצונו

ונראה לי עוד טעם לקריאת השבת הזו שבת גדול. דהנה (שמו"ר פז, ג, זח"א רנ.) המצריים היו עובדים לצאן הוא מזל מלה בכור המזלות, בחשבם כי אין הנהגה גדולה למעלה מן המזלות רק הכל על פי המזלות. והנה ישראל על פי צווי השי"י לקחו אל הטלה וקשרוהו בכרעי המטה, לשחטו ולזרוק את דמו (הוא כחו וחיותו כי הדם הוא הנפש) לשם ד', להורות כי כח המזלות ותנועתם מסור ביד השי"י לכל אשר יחפוץ יטה אותם כי גבוה מעל גבוה שומר, והוא ית"ש מנהיג את המזלות בכחו ושפעו והשגחתו כרצונו, וכמו שאמר יתרו (שמות יח, יא) עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלקים.

והנה צוה השי"ת להיות מקחו מבעשור דייקא על שהיה אז ביום השבת, (עיין חינוך מצוה לב) ושבת מורה על חידוש עולם מהמחדש בטובו, וכיון שהוא המחדש הוא יכול לשדדם כרצונו אל כל אשר יחפוץ יטה אתם, ולכך נקרא השבת הזו שבת הגדול, שבו נתגלה ונודע כי גדול ד' מכל האלקים. אחרי כתבי זאת ראיתי מעין זה כתב גם כן הרב בעל עוללות אפרים.

(בני יששכר)

פרשת תורת העולה מרמוז על פסח

זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו. ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח. ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור. והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים. אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה [ויקרא ו, ב-ק].

חג הפסח ממשמש ובא, שבו אנו יושבין אצל שלחן הסדר ומקיימין מצות אכילת מצה. ואפשר לומר אשר בפרשה זו מרמוז האיך לישב על הסדר ולאכול המצה.

'עלה' נוטריקון ה'א ל'חמא ע'ניא, 'הוא' גימטריא 'סדר' במספר קטן, זאת תורת המצה הנאכלת על הסדר: ז'את ת'ורת ה'עלה ה'וא ה'עלה הראשי תיבות גימטריא 'מצה אפיקומן', 'הוא העלה על מוקדה' גימטריא 'מחשבה טובה', אם אוכלים המצה בדבקות המחשבה, מתחממים כיקוד אש בלבנו, על המזבח כל הלילה עד הבקר, יושב אצל המזבח - שהוא השלחן [ע"י חגיגה כג.] - כל הלילה, מספר ביציאת מצרים בדבקות עד הבקר כמעשה ברבי אליעזר וכו' שחיו מסובין בבני ברק וכו'.

ואש המזבח תוקד בו, 'ואש' נוטריקון ו'הוא א'חד ו'אין ש'ני [נוסח אדון עולם], מצה הוא מיכלא דמחימנותא (זהר הקדוש נח"ב קפג:) 'ואש' נוטריקון ו'לאהבה א'ת ש'מך [ברכת אהבה רבה], האמונה ואהבה להשי"ת הקונים כליל שמרים תוקד בו לנצח.

ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו, ופירש"י מדו בד הוא הכתנת, על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בנתיים. הכהן - בעל הבית מנהל הסדר

- ילבש כתנת נקי מכל כתם, שלא יהא דבר חוצץ, 'דבר' רומז לערוה - מצא בה ערות דבר נדברים כד, א. ע' סוטה ג', שלא יהיה ח"ו דבר ערוה חוצץ, שיהיה ליל שמרים.

והרים את הדשן אשר תאכל האש, 'הדשן' גימטריא 'שמן', הזדונות שנעשו בהסתת השמן יתרוממו ויותקנו על ידי אש העלה שעל המזבח, 'תאכל' פירושו תיקון [ע' רש"י בראשית כב, ו], החמימות אש של ה'א ל'חמא ע'ניא יעשה מזדונות זכיות [ע' יומא פ'ו], ושמו אצל המזבח, הזדונות ישתוו לכל המצות הנעשים על המזבח - שלחן הסדר, יהיו אצלם - בדומה להם.

ופשט את בגדיו, יפשיט את הבגידות המכוערים, ולבש בגדים אחרים, בגדים של זכות, 'בגדים אחרים והוציא' עם הכולל גימטריא 'זכות' עם ד' אותיות, 'אחרים' גימטריא 'האור כי טוב' [בראשית א, ד], 'בגדים אחרים' גימטריא הראשי תיבות של נ'פש ר'יח נ'שמה ח'יה י'חידה, רומז למצה הכלולה מכל אלו כדאיתא בספרים הקדושים [ע' ברית כהונת עולם מאמר מצות משוחים בשמן פ"א], והוציא את 'הדשן' - השמן - אל מחוץ למחנה, 'אל מקום טהור' גימטריא 'זכות' עם האותיות, האש של אכילת מצה המביא ו'לאהבה א'ת ש'מך [כאמור] עושה מזדונות זכיות, והשמן היצר הרע מתרחק ממנו, כי אם מסית לעבירה הוא לרעתו של היצר, כי עוד מתרבים זכיותיו של האוהב השם.

והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה, גם אחר פסח יתאמץ שלא יכבה האש שעל הסדר, ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר, 'עצים' נוט' ע'וזנו צ'ור מ'שגבנו מ'גן י'שענו [ברכת יוצר אור], בכל בקר ובקר יחשוב בגדלותו ועוזו של צור משגבנו.

וערך עליה ה'עלה' נוט' ה'א ל'חמא ע'ניא [כאמור], מחשבתו תהיה קשורה ברוממות המצה, ויצרף לה היראה מראש השנה ויום כפור, וזה שאמר והקטיר עליה חלבי השלמים, 'עליה חלבי שלמים' גימטריא 'תקיעה', גם גימטריא 'כי ביום הזה יכפר עליכם' [להלן טו, ל].

אש תמיד תוקד על המזבח, 'תמיד' רומז לשויתי ד' לנגדי תמיד [תהלים פז, ח], 'תוקד על המזבח' גימטריא 'יחד לבבי ליראה שמך' [תהלים פז, יא], רומז לראש השנה - אימה ויראה, גם גימטריא 'ליל שמרים הוא' [שמות יב, מב], פסח הוא אהבה, האש של שויתי ד' לנגדי תמיד באהבה ויראה תהיה לנגד עיניך, אז לא תכבה אש משלחן הסדר.

על פרשה זו אמרו חז"ל (יומא כ' ע"ב) ממשמע שנאמר כל הלילה וכו', ומה תלמוד לומר עד הבקר, תן בקר לבקרו של לילה. לפי האמור לעיל מרומז כאן ליל פסח, לזה אמרו כל הלילה - מצד עצמה - תאיר ותזהיר כאור בקר, אבל אתה בהתנהגותך ודבקותך באהבה ויראה להבורא ית"ש עוד תוסיף בקר לבקרו של לילה.

וזה מרומז בדבריהם ז"ל (שם כ' ע"א) אברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר, לאחר חצות לא יחזיר. אברים שפוקעין משלחן הסדר קודם חצות, ממחר לקום מהשלחן לילך לישן עוד קודם חצות, סימן שהוא רחוק רחוק מקדושת הסדר, וסכנה שיחזור למקדם, אבל אם יושב על הסדר ומספר יציאת מצרים בכלות הנפש גם אחר חצות, לא יחזור לסורו, רק תיבת 'לא' יחזור לצרוף 'אל', חסד אל כל היום [תהלים נב, ג], להמשיך חסדים ורחמים.

(ספה"ק 'אמרי חיים' פרשת צו)

קריאת סדר קרבנות הנשיאים

קרבן אבידן בן גדעוני

יום שני בשבת היה ותשעה לחודש ניסן היה. והיה מסורת ביד שבט בנימין חכמיהם וגדוליהם מן יעקב אבינו כל מה שעתיד לארע להם עד ימות המשיח. ושבט בנימין הקריב על סדר בנין בית המקדש, ורמזו בכל פרט מהקרבן לענין אחר בענין המקדש (מדרש רבה).

בַּיּוֹם הַהִשְׁמִיעִי נְשִׂיא לְבָנִי בְנִימֵן אֲבִידֹן בֶּן־גַּדְעוֹנִי: קָרְבְּנוֹ קִעֶרֶת־בָּסָף
אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֹּה אֶחָת עֲשֶׂה
וְהֵב מִלֵּאָה קִמְרֵת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שְׁנָה חֲמִשָּׁה וְהֵ קָרְבֵּן אֲבִידֹן בֶּן־גַּדְעוֹנִי:

ואחר אמירת פרשת הנשיאים יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתַּאֲוִיר הַיּוֹם בְּחִסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נִשְׁמָתֵינוּ
קִדְיָשִׁין דְּמִתְחַדְשִׁין בְּצַפְרִים וּמִצְפָּצְפִין בְּשִׁבְחִין וּמִצְלָאִין עַל עַמָּא קִדְיָשָׁא יִשְׂרָאֵל. רְבוּנוּ
שֶׁל עוֹלָם, תְּכַנֵּים וְתַעֲלֵל תְּנַךְ צִיפְרָא קִדְיָשָׁא לְאַתֵּר קִדְיָשָׁא דְאַתְמָר עֲלֵיהּ עֵין לֹא רֵאתָה
אֱלֹהִים זֹלָתָךְ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂבָאָם אֲנִי עֲבָדְךָ מִשְׁבֵּט (בְּנִימֵן)
שְׁקִרְאֵתִי בְּתוֹרָתְךָ פִּרְשָׁה שֶׁל הַנְּשִׂיא הַיּוֹם, אֲזִי יֹאִירוּ נָא עָלַי כָּל נִיצוּצֵין קִדְיָשִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת
הַקְדוּשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּקִדְשָׁתָּהּ זֶה הַשְּׁבֵט, וְאַהֲיָה מְלַבֵּשׁ בְּקִדְשָׁתָּהּ זֶה הַשְּׁבֵט לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל
בְּתוֹרָתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רָצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּי אֲנִי וְזֵרְעִי וְזֵרְעֵי זֵרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: